

**UMUMIY O'RTA TA'LIMDA INNOVASION PEDAGOGIK
JARAYONNI LOYIHALASHTIRISH VA AMALIYOTGA INTEGRATSIYA
QILISH MAZMUNI**

To'yev Baxtiyor Zarifovich
Buxoro davlat universiteti tadqiqotchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada umumiy o'rta ta'limda innovatsion pedagogik jarayonni loyihalashtirish va amaliyotga integratsiya qilish masalalari tadqiq qilingan. Maqolada pedagogik jarayonni samarali tashkil etish, o'quvchilarning kognitiv va ijodiy salohiyatini rivojlantirish hamda ularning motivatsiyasini oshirishda qo'llaniladigan innovatsion metod va texnologiyalar, jumladan interaktiv darslar, loyiha asosida o'qitish, geymifikatsiya, STEAM va gibrid ta'lim usullari ilmiy asosda tahlil qilingan. Shuningdek, pedagog va o'quvchi o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish, individual yondashuvni amalga oshirish va ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish mexanizmlari yoritilgan.

Kalit so'zlar: innovatsion pedagogik jarayon, umumiy o'rta ta'lim, pedagogik texnologiyalar, interaktiv ta'lim, loyiha asosida o'qitish, gamifikatsiya, STEAM, gibrid ta'lim, individual yondashuv, ta'lim samaradorligi.

Kirish. Hozirgi kunda umumiy o'rta ta'lim tizimi global o'zgarishlar, raqamli texnologiyalar va innovatsion yondashuvlar bilan uyg'unlashishga majbur. Ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning kognitiv, ijodiy va amaliy salohiyatini rivojlantirish, shuningdek, pedagoglarning kasbiy kompetentsiyasini mustahkamlash innovatsion pedagogik jarayonni loyihalashtirish va uni amaliyotga integratsiya qilishni dolzarb masala sifatida namoyon qiladi.

Innovatsion pedagogik jarayon o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini shakllantirishda zamonaviy metodlar, interaktiv texnologiyalar, individual yondashuv va refleksiv faoliyatni birlashtiradi. Shu bois, ushbu jarayonni tizimli loyihalashtirish va ta'lim amaliyotiga muvaffaqiyatli tatbiq etish muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

Dolzarblik. Umumiy o'rta ta'limda innovatsion pedagogik jarayonni joriy etish pedagogik jarayonni samarali, interaktiv va natijaga yo'naltirilgan shaklda tashkil etish imkonini beradi. Zamonaviy ta'lim muhitida o'quvchilarning mustaqil fikrlash, ijodiy qobiliyat va muammolarni hal etish ko'nikmalarini rivojlantirish, shuningdek,

pedagoglarning metodik va innovatsion salohiyatini oshirish dolzarb ahamiyatga ega. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, innovasion yondashuvlar ta'lim sifatini barqaror oshirish va raqamli texnologiyalarni pedagogik jarayonga muvaffaqiyatli integratsiya qilishga xizmat qiladi (UNESCO, 2018; Sternberg, 1997).

Adabiyotlar tahlili. Pedagogik jarayonni innovasion shakllantirish masalasi ko'plab ilmiy manbalarda yoritilgan. V.P. Bespalko va A.V. Xutorskoy pedagogik texnologiyalarni tizimli joriy etish va interaktiv metodlarni qo'llash samaradorligini tadqiq qilgan. D.V. Davыdov rivojlantiruvchi ta'lim nazariyasi orqali o'quvchilarning kognitiv faolligini oshirish va mustaqil fikrlashni rivojlantirish imkoniyatlarini ko'rsatadi.

Zamonaviy tadqiqotlarda innovasion pedagogik texnologiyalar — loyiha asosida o'qitish, gamifikatsiya, STEAM, gibrid ta'lim va onlayn platformalar — o'quv jarayonini individual va interaktiv tarzda tashkil etishda samarali ekanligi aniqlangan (Torrance, 1962; Shulman, 1986). L.S. Vygotskiy va A.N. Leontevning psixologik yondashuvlari pedagogik jarayonni o'quvchi ehtiyojlari va motivatsiyasini hisobga olgan holda tashkil etish zarurligini ko'rsatadi.

Maqsad va vazifalar: Ushbu maqolaning maqsadi umumiy o'rta ta'limda innovasion pedagogik jarayonni loyihalashtirish va amaliyotga integratsiya qilish mazmunini aniqlash va tavsiflashdir. Vazifalar:

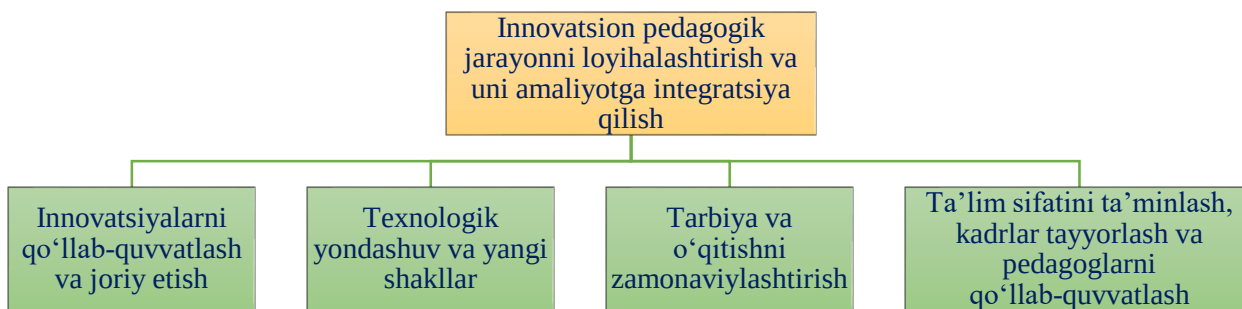
1. Innovasion pedagogik jarayonning tarkibi va xususiyatlarini tahlil qilish;
2. Pedagogik jarayonni loyihalashtirishda qo'llaniladigan metod va texnologiyalarni aniqlash;
3. Innovasion yondashuvlarni amaliyotga tatbiq etish mexanizmlarini ko'rsatish;
4. Pedagog va o'quvchi o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, individual yondashuvni amalga oshirish va ta'lim samaradorligini oshirish strategiyasini ishlab chiqish.

Innovasion pedagogik jarayon quyidagi tarkibiy elementlardan iborat:

- ma'lumot va bilim uzatish: interaktiv darslar, multimedia va raqamli resurslar;
- faoliyatga yo'naltirilgan yondashuv: loyiha va muammoga yo'naltirilgan o'qitish, rol o'yinlari, simulyatsiyalar;
- individual yondashuv: adaptiv o'quv tizimlari, personalizatsiyalangan o'quv rejasi;
- psixologik qo'llab-quvvatlash: motivatsiya, refleksiya, ijobiy pedagogik muhit;

- innovatsion metod va texnologiyalar: steam, gibrid ta'lim, gamifikatsiya, flipped classroom.

O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni (23.09.2020 y., № O'RQ-637) doirasida umumiy o'rta ta'limda innovatsion pedagogik jarayonni loyihalashtirish va uni amaliyotga integratsiya qilish bilan bog'liq muhim normalarning mazmuni keltirilgan (1-rasmga qarang).

1-pacm. Innovatsion pedagogik jarayonni loyihalashtirish va uni amaliyotga integratsiya qilish

Qonun ta'lim sohasida barcha fuqarolarning ta'lim olish huquqini ta'minlash bilan birga ta'lim tashkilotlarida innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash va ularni amalga oshirishni belgilaydi. O'quv dasturlarini innovatsion texnologiyalar bilan boyitish, pedagogik tajribada yangi usullar va vositalarni kiritish ta'lim sifatini oshirishning huquqiy asosi sifatida belgilangan. Shular jumlasidan innovatsion texnologiyalardan foydalanish ham nazarda tutilgan.

Qonun ta'lim jarayonini modernizatsiya qilish maqsadida ta'lim tashkilotlarida, jumladan umumiy o'rta ta'lim muassasalarida, masofaviy ta'lim, raqamli texnologiyalar, onlayn platforma va gibrid ta'lim usullarini joriy etishga huquqiy maydon yaratadi. Bu innovatsion pedagogik yondoshuvlarni amaliy qo'llash uchun zarur huquqiy asosni ta'minlaydi.

Qonun ta'lim muassasalariga pedagogik jarayonni tashkil etishda davlat ta'lim standartlariga muvofiq yangi pedagogik texnologiyalar, zamonaviy o'qitish shakllari va axborot-kommunikatsiya vositalaridan foydalanishni rag'batlantirish vazifasini yuklaydi. Jumladan, ta'lim dasturlarini takomillashtirish hamda o'qitish jarayonida innovatsion usullarni qo'llash strategiyalari davlat siyosatida muhim yo'nalishlardan biri sifatida qaraladi.

Qonun faqat bilim berish bilan cheklanmay, o'qituvchilarni malakasini oshirish va ularni innovatsion pedagogik jarayonlarga tayyorlashni ham o'z ichiga oladi. Bu borada pedagoglarning kasbiy rivojlanishi va yangi texnologiyalardan samarali foydalanishini qo'llab-quvvatlash mexanizmlari ham nazarda tutilgan.

O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni umumiy o'rta ta'limda innovatsion pedagogik jarayonni loyihalashtirish va uni amaliyotga tatbiq etish uchun huquqiy asosni beradi. U ta'lim muassasalarida innovatsion texnologiyalarni joriy etish, pedagogik usullar va raqamli shakllarni qo'llash, o'qituvchilarni tayyorlash va pedagogik jarayonni modernizatsiya qilishni qonunchilik darajasiga chiqaradi, bu esa ta'lim sifatini oshirish va raqobatbardosh kadrlar

Pedagogik jarayonni amaliyotga integratsiya qilish texnologiyalari:

1. Interaktiv ta'lim texnologiyalari: seminar, guruh ishlari, muammoga yo'naltirilgan o'qitish;
2. Raqamli va multimedia vositalari: virtual laboratoriyalar, elektron darsliklar, onlayn platformalar;
3. Gamifikatsiya va o'yin metodlari: viktorina, ball tizimi, o'yin asosida o'qitish;
4. Individual va adaptiv texnologiyalar: personalizatsiyalangan o'quv rejasi, elektron portfoliolar;
5. STEAM va gibrid ta'lim yondashuvlari: tahliliy va ijodiy ko'nikmalarni rivojlantirish.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, umumiy o'rta ta'limda innovatsion pedagogik jarayonni loyihalashtirish va amaliyotga integratsiya qilish:

- o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini chuqur o'zlashtirish, kognitiv va ijodiy salohiyatini rivojlantirish;
- pedagoglarning kasbiy va metodik kompetentsiyasini oshirish;
- ta'lim jarayonini interaktiv, individual va motivatsiyalangan shaklda tashkil etish imkonini beradi.

Shu bilan, innovatsion pedagogik jarayonning samarali tatbiqi ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarni zamonaviy kompetensiyalar bilan ta'minlash va pedagoglarni ilg'or metodik tajribaga ega qilishda muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega ekanligi isbotlandi.

Umumiy o'rta ta'limda innovatsion pedagogik jarayonni loyihalashtirish va amaliyotga integratsiya qilish – bu pedagogik jarayonni tizimli, maqsadli va zamonaviy usullar orqali rejalashtirish hamda uni ta'lim amaliyotida muvaffaqiyatli

tatbiq etish jarayonidir. Bu jarayon o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini rivojlantirish, pedagoglarning metodik va innovasion salohiyatini oshirishga qaratilgan:

1. **Loyihalashtirish (dizayn) bosqichi:**

- ta'lim jarayonining maqsad va vazifalarini aniqlash;
- innovasion pedagogik texnologiyalar va metodlarni tanlash;
- o'quv jarayonini interaktiv, individual va faoliyatga yo'naltirilgan shaklda tashkil etish;
- baholash mexanizmlari va natija indikatorlarini belgilash.

2. **Amaliyotga integratsiya qilish:**

- pedagogik jarayonni maktabda real sharoitda tatbiq etish;
- interaktiv darslar, loyiha asosida o'qitish, gamifikatsiya, steam va gibrid ta'lim texnologiyalarini qo'llash;
- pedagog va o'quvchi o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish;
- o'quvchilarning individual ehtiyojlari va qobiliyatlarini hisobga olgan holda ta'limni shaxsiylashtirish.

3. **Ma'no va samaradorlik:**

- Innovasion pedagogik jarayonni loyihalashtirish va amaliyotga integratsiya qilish o'quv jarayonini **faol, interaktiv va natijaga yo'naltirilgan** qiladi;
- O'quvchilarning mustaqil fikrlash, ijodiy va amaliy ko'nikmalarini rivojlantiradi;
- Pedagoglarning kasbiy va metodik kompetentsiyasini oshiradi;
- Ta'lim sifatini barqaror oshirishga xizmat qiladi.

Umumiy o'rta ta'limda innovasion pedagogik jarayonni loyihalashtirish va uni amaliyotga integratsiya qilish – bu **ta'limning zamonaviy va samarali shaklini yaratish**, o'quvchilarning individual rivojlanishini qo'llab-quvvatlash va pedagoglarning professional faoliyatini ilg'or metodik yondashuvlar bilan boyitishning asosiy mexanizmi hisoblanadi.

Ushbu maqolada umumiy o'rta ta'limda innovasion pedagogik jarayonni loyihalashtirish va uni amaliyotga integratsiya qilish masalalari ilmiy asosda tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, pedagogik jarayonni tizimli loyihalashtirish va zamonaviy pedagogik texnologiyalarni tatbiq etish ta'limning samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Innovasion pedagogik jarayonning loyihalashtirilishi o'quvchilarning kognitiv, ijodiy va amaliy salohiyatini rivojlantirishga, ularning mustaqil fikrlash va

muammolarni hal etish ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, pedagoglarning kasbiy kompetentsiyasi va metodik salohiyatini oshirishga ham imkon yaratadi.

Amaliyotga integratsiya qilish jarayoni interaktiv darslar, loyiha asosida o'qitish, gamifikatsiya, STEAM va gibrid ta'lim texnologiyalarini qo'llash orqali amalga oshiriladi. Bu yondashuv pedagog va o'quvchi o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlaydi, ta'lim jarayonini individual yondashuvga moslashtiradi va o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi.

Xulosa qilib aytganda, innovasion pedagogik jarayonni loyihalashtirish va uni amaliyotga muvaffaqiyatli integratsiya qilish umumiy o'rta ta'lim sifatini oshirish, zamonaviy ta'lim standartlariga mos, interaktiv va natijaga yo'naltirilgan ta'lim muhitini yaratishning ilmiy va amaliy asosini tashkil etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Выготский Л.С. *Psixologiya razvitiya cheloveka*. – Moskva: Pedagogika, 1984.
2. Леонтев А.Н. *Deyatel'nost. Soznaniye. Lichnost*. – Moskva: Pedagogika, 1975.
3. Беспалко В.Р. *Slagayemye pedagogicheskoy texnologii*. – Moskva: Pedagogika, 1989.
4. Хutorskoy A.V. *Klyuchevye kompetensii kak komponent lichnostno-oriyentirovannoy paradigmy obrazovaniya* // Narodnoye obrazovaniye. – 2003. – №2.
5. Давыдов В.В. *Teoriya razvivayushchego obucheniya*. – Moskva: Intor, 1996.
6. Sternberg R.J. *Successful Intelligence*. – New York: Plume, 1997.
7. Torrance E.P. *Guiding Creative Talent*. – Englewood Cliffs: Prentice Hall, 1962.
8. Shulman L.S. *Those Who Understand: Knowledge Growth in Teaching* // Educational Researcher. – 1986. – Vol. 15(2).
9. UNESCO. *ICT Competency Framework for Teachers*. – Paris: UNESCO, 2018.